

עקר גדול ויסוד התורה והמצוה. ובמדרש³⁹: ויהי בשלח פרעה הפה שאמר: וגם את ישראל לא אשלח⁴⁰, הוא שאמר: אנכי אשלח אתכם ואת טפכם⁴¹. ומה שכרו, לא תתעב מצרי⁴². הפה שאמר: לא ידעתי את ה'⁴³, חזר ואמר: ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים⁴⁴. ומה שכרו, נתן להם קבורה, שנאמר: נטית ימינך תבלעמו ארץ⁴⁵.

(יח) וחמשים עלו בני ישראל. על דרך הפשט יצאו ישראל ממצרים חלוצים כאנשי צבא היוצאים למלחמה⁴⁶, ואע"פ שאין ישראל כשאר העמים שיהיו צריכים להזדיין כנגד האויבים, דרך התורה לצוות שיתנהג אדם במקצת בדרך הטבע והמקרה ואחרי כן יפעל הנס⁴⁷, וכן מצינו שאמר הקב"ה ליהושע: שים לך אורב לעיר מאחריה⁴⁸, ועם מלומדי הנסים והנפלאות למה יצטרכו לאורב, אלא שרצון התורה בכך שיעשה אדם בדרך הטבע כל מה שבידו לעשות והשאר יניח בידי שמים, וכן אמר שלמה המלך ע"ה: סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה⁴⁹, כלומר חייבים בני אדם להשמר בנפשותיהם ולהכין סוסים וכלי מלחמה והקב"ה יושיע כי התשועה לו לבדו יתברך. ויש שפירשו⁵⁰: וחמשים, שיצאו ישראל כל אחד מהם בחמשה כלי זיין. ועל דרך המדרש⁵¹: וחמשים עלו, אחד מחמשה, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי החשך כדי שלא יראו המצריים בפורענותן. ויש אומרים אחד מחמשים, ויש אומרים אחד מחמש מאות, מכאן ואילך צא וחשוב, ושלישים על כלו⁵², י"א יצאו עליהם שלשה מצריים על כל אחד ואחד מישראל, וי"א שלשים, וי"א שלש מאות, עד כאן במדרש. ובאור הענין: כי מי שאומר אחד מחמשה, אם כן היו תחלה ישראל חמשה פעמים ששים רבוא שהם שלש מאות רבוא, ודעתו כי, ושלישים על כלו' באורו שלש מאות מצריים, על כלו' על כל אחד ואחד מישראל, ויעלה העם תשעים אלף רבוא שיצאו המצריים עליהם. וכן מצינו במדרש⁵³: כשירד הקב"ה למצרים ירדו תשעים אלף רבוא של מלאכי חבלה במחנה מצרים. ומי שאמר אחד מחמשים היו ישראל ג' אלף רבוא, ודעתו כי, ושלישים' באורו שלשים על כל אחד ואחד, הרי ל' פעמים ג' אלף רבוא הם תשעים אלף רבוא. ומי שאומר אחד מחמש מאות היו ישראל תחלה שלשים אלף רבוא, ודעתו כי, ושלישים' שלשה על כל אחד ואחד והם תשעים אלף רבוא. הרי חשבון כל החכמים מכון שיצאו המצריים עליהם בתשעים אלף רבוא, בין למי שאומר אחד מחמשה, בין למי שאומר אחד מחמשים, בין למי שאומר אחד מחמש מאות, עם צרוף החשבון, ושלישים על כלו' לפי דעתו וסברתו של כל אחד מהם, וכנגדן הוציא עליהם הקב"ה תשעים אלף מלאכי חבלה, זה באור המדרש הזה. ותמצא מלת, וחמשים' חסר וא", וחמשים כתיב, ללמדך שהתורה שנתנה לחמשים יום היתה תכלית מה שעלו בני ישראל מארץ מצרים⁵⁴. ועוד יש בו רמז לחמשים פעמים שזכרה יציאת מצרים בתורה⁵⁴.

39 תנחומא בשלח א. 40 לעיל ה, ב. 41 אנכי אשלח אתכם ואת טפכם, כן גם בד"ר, אבל פסוק כזה ליתא, רק: אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' (לעיל ה, כד). וכן גם בתנחומא: „הפה שאמר לא אשלח חזר ואמר אנכי אשלח אתכם“. 42 דברים כג, ח. 43 לעיל ה, ב. 44 שם ט, כז. 45 להלן טו, יב. 46 כן ברש"י וראב"ע. 47 כן ברמב"ן במדבר יג, ב (עמ' רמא). 48 יהושע ח, ב. 49 משלי כא, לא. 50 מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי: מלמד שעלו מטוקסין בחמשה מיני זיין: קשת ואלה ותורים ורומח וחרב. — ועיין ת"ש אות רסא. 51 תנחומא בשלח א, ומכילתא כאן — עד „מכאן ואילך צא וחשוב וכו'“. וסוף הדרש על „ושלישים על כלו'“ הוא במכילתא בשלח סוף פרשה א. 52 להלן יד, ז. 53 כן מצאתי במכילתא דרשב"י להלן יד, כה, אלא דגורם שם „תשעת“ אלפים במקום „תשעים“ של רבינו. זה לשונו: ר' מאיר אומר כשנגלה הקב"ה על המצרים נגלה עליהם בתשעת אלפים רבוא ממלאכי חבלה וכו'. — ובמדרש הגדול לפסוק זה גורם כגירסת רבינו: „בתשעים“ אלפים רבוא וכו'. 54 בזהר בשלח (מו, א): ועל דא אתעכבו חמשים יומין לקבלא אורייתא, ומההוא אתר נפקת אורייתא ואתיחיבת

באלה המוסרים להגיע מהם אל הבטחון כן אקוה להועיל לך (לשון רבינו יונה משלי כב, יט).